కథానిక :

పంజర విముక్తి

శ్రీ పెనుమర్తి కామేశ్వరరావు

నారాయణ జైలునుంచి విడుదలయి, సరాసరి మామగారు, మేనమామ అగు రామసుబ్బయ్యగారి ఫురుకు వచ్చాడు. మాసిన తలకాయతో, చిక్కిన శరీరంతో చాలా మారిపోయినట్లు కనిపిస్తున్నాడు. నారాయణ విప్లవదగ్ధహృదయారవిందుడై, ఉదయంవేళ వీధిఅరుగుమీద కూర్చొనియున్న మామగారిని దూరంనించి చూచి లోలోపల సంతోషించేడు. రామసుబ్బయ్యకూడా నారాయణఇంటివద్దకు రాగానే గుర్తించి 'ఏం? విడుదలచేశారా ఏమిటి?' అన్నాడు. 'అవును.' అని నారాయణ సరాసరి లోనికి వెళ్ళాడు. భార్య శకుంతల, అయిదేళ్ళ కుమారుడు అరుణకుమార్ నారాయణను చూచీ చూడగానే పరమానందభరితులయారు. అరుణ 'నాన్న, నాన్న!' అంటూ దగ్గరికి వచ్చాడు. శకుంతల 18 మాసముల నుండీ భరిస్తున్న విప్రయోగవేదనాపూరిత నయనద్వయంతో ఆప్యాయంగా భర్తను తిలకించి 'మిమ్మల్ని ఎలా విడుదల చేశారు?' అని అడిగింది.

'నే నింకా జైల్లోనే ఉండాలని నీ ఉద్దేశ్యం కాబోలు: నేను కమ్యూనిస్టుపార్టీ నుంచి రాజీనామా పెట్టాను. పెద్ద అధికారులకు హామీపత్రం రాసిచ్చాను. దాని మీదట ప్రభుత్వంవారు నన్ను విడుదల చేశారు!' అన్నాడు నారాయణ. అప్పుడే లోనికి వచ్చిన రామసుబ్బయ్య నారాయణ మాటలు విని 'నీవు హామీ రాసిచ్చి వచ్చావు సరే! ఇకనైనా సరిగా నుంటావుగా! బి. యే. పాసయావు. నీ వేదైన ఉద్యోగంచేసి డబ్బు సంపాయిస్తావనుకున్నాను కాని యిలా దేశసేవ చేయడానికి పూనుకుంటా వనుకోలేదు. నీ పెళ్లికిముందు నీ జాతకంచూచిన జ్యోతిష్కుడు మాటమాత్రం నీ భవిష్యత్తిలా వుంటుందని చెప్పివుంటే, నా కూతుర్ని నీకిచ్చి పెళ్లి చేయకుండా ఉండేవాణ్ని!' అన్నాడు.

ఆ మాటలు విని నారాయణ మౌనం దాల్చాడు. కమ్యూనిస్టయినవాడు అలా మౌనందాల్చి యుండడం అపూర్వవిషయం. శకుంతల భర్తకు కాఫీ యిచ్చి, వేడినీళ్ళు స్నానానికి తోడింది. నారాయణ స్నానంచేసి నూత్నవస్త్రాలు ధరించి ఒక కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అల్లుడు తన మాటలకు సమాధానం చెప్పకపోవడంవలన రామసుబ్బయ్య చాలా ఆశ్చర్యపోయి మరల సంభాషణ ప్రారంభించాడు. 'శుభ్రంగా నీవు కాంగ్రెసులో చేరి పని చేస్తే నీకు పంచాయతీబోర్డుఆఫీసరుపని నేనిప్పించగలను!' అన్నాడు రామసుబ్బయ్య.

'ఆ బ్రిటిష్‌వాళ్లు తెలివితక్కువగా యీ దేశానికి స్వరాజ్యం యిచ్చి పోయారు. అందులో అది కాంగ్రెసువారిచేతిలో పెట్టిపోయారు. ఈ కాంగ్రెసువాళ్లకేమి తెలుసు పరిపాలన? బ్రిటిషువాళ్లు దేశం పరిపాలించారు కాబట్టే, నదులమీద రైలువంతెన లేర్పడినయి. ఏదీ - మనవాళ్లు నొక్కవంతెన కట్టమనుచూదాం! వాళ్లు రోడ్డు వేసారు. ఎంతో ఔదార్యంతో ఈదేశాన్ని పరిపాలించి ఈ అడివిజాతులకు విజ్ఞానం ప్రసాదించారు. ప్రపంచమంటే ఏమిటో తెలియని కూపస్థమండూకాలైన భారతీయుల్ని వెలుగుమార్గాలలోకి తీసుకవెళ్లారు. ఇక యీ కాంగ్రెసువాళ్లు పదవీవ్యామోహంతో పాడయిపోయారు. దేశం ఆర్థికంగా చాలా హీనస్థితిలోవుంది. ప్రజల కాహారం, గుడ్డ, విద్యాసౌకర్యాలు లేక చెట్లమీది పక్షుల్లాగ జీవిస్తున్నారు. బ్రిటిషువారు భారతదేశాన్ని బానిసదేశం చేసి దోచుకతిన్నారంటారే గాని, వాళ్లు మనదేశానికి చేసిన మేలు మనం యుగయుగాలవరకు మరచిపోవలసింది కాదు.' అన్నాడు నారాయణ!

'నీవు సామ్రాజ్యవాదిలాగున మాట్లాడుతున్నావు. కమ్యూనిజం వదిలి సామ్రాజ్యవాదం స్వీకరించావా ఏమిటి?' అన్నాడు రామసుబ్బయ్య.

'యథార్థం మాట్లాడుతున్నాను. ఈ కాంగ్రెసుప్రభుత్వం ఉదాత్తమార్గాలలో నడవటంలేదు. అగ్రనాయకులకు మనదేశం అమెరికా, రష్యావంటి గొప్పదేశం అని భావించడమేగాని మనదేశం అబిసీనియా స్థాయిలోనుందంటే అందులో అతిశయోక్తి ఏమీ లేదు. ఇక్కడ ప్రకాశవంతుడికి స్థానంలేదు. రాజకీయవిజ్ఞానమున్నవాడికి స్థానంలేదు. విప్లవభావాలున్నవాడికి విలువలేదు!' అన్నాడు నారాయణ ఉద్రేకంతో నిట్టూర్పుతో—

'కమ్యూనిస్టుపార్టీలో రాజీనామా పెట్టావన్నావు! ఇంకా విప్లవభావాలు మరిచిపోయి అహింసావాదివైతే బాగుపడతావు. ఎందరో కాంగ్రెస్‌వాళ్లు స్వరాజ్యంవచ్చిన తరువాత మేడలు కట్టుకున్నారు. హాయిగా కారుల్లో తిరుగుతున్నారు. నీవు కూడా కాంగ్రెసులో పనిచేయడం ప్రారంభిస్తే త్వరలో మహానాయకుడి వవుతావు. నీ కిదివరకే కావలసినంత రాజకీయపాండిత్యముంది. ఇప్పుడు నువు కాస్త ఖద్దరుకట్టి ఒక గాంధీటోపీ పెట్టి బయలుదేరావంటే నీకూరూరా బ్రహ్మరథం పడతారు. మంత్రివర్గపు కాంగ్రెసుపార్టీలో చేరావంటే నీపంట పండుతుంది. వాళ్లు నీవిషయములో శ్రద్ధవహించి నీకేదైనా ఉద్యోగాన్నిప్పిస్తారు!' అన్నాడు మామగారు.

నారాయణకు కోపం వచ్చింది. 'ఉద్యోగం ఇచ్చి ఎందు కన్నిస్తారు [illegible]! నాకుద్యోగం చేయవలసిన ఖర్మ యేంపట్టింది. తీరికగా అడుగుదామనుకున్నాను నా పొలంలో పంటతాలూకు డబ్బు నీ వద్దవున్నది నాకుచాలు!' అన్నాడు నారాయణ.

'నీపొలంలో పంటతాలూకుడబ్బు నీ భార్యయే వాడుకుంటూన్నది నిలపటమీ ఇంకా నీవు నాకివ్వవలసిన వెయ్యిరూపాయలబాకీ అలాగే వుంది. ప్రోనోటుమీద వ్రాలు చేసి మరీ వెళ్లు—నీ వెలాగూ యీపల్లెటూళ్లో వుండలేవు. అందులో విప్లవనాయకుడు— యీ అజ్ఞానులమధ్య ఎలా జీవించగలడు! అంటే— నేను నిన్ను వెళ్లమనడం కాదు'

నీయిష్టంవచ్చినన్నాళ్లుండు. నీభార్య, నీ కుమారుడు నీకోసం బెంగపెట్టుకున్నారు!' అన్నాడు మామగారు.

నారాయణ కీమాటలు వింతగా వినిపించినయి. తన మూడెకరాలమాగాణిపొలంలో డబ్బంతా ఖర్చయిపోయిందని విని ఆశ్చర్యపోయాడు. ఈవిషయంగూర్చి తనభార్యతో మాట్లాడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.' బ్రిటిషువాళ్లిండియాను దోచుకొనడం అబద్ధంగాని. నా ఆస్తిపెత్తనం వహించి నీవు నా డబ్బంతా దోచుకున్నమాట సత్యం!' అన్నాడు నారాయణ.

'కాదు. బ్రిటిషువాళ్లు ఇండియాను దోచుకుతినడం సత్యంఅని అంటే... అది భావ్యం వుంటుంది. చిన్నప్పుడే నీ తల్లి తండ్రీ మరణిస్తే నిన్ను పెంచి పెద్దవాణ్ని చేసి, చదువు చెప్పించి, నా కొడుకు కంటే ఎక్కువ ప్రేమతో నిన్ను చూచినందుకు నీవు నామీద చూపేగౌరవ మిదేనా? కమ్యూనిస్టుపార్టీలో నుంచి నవు రాజీనామా పెట్టినా, నువు కమ్యూనిస్టులాగునే మాట్లాడుతున్నావు. విడుదల కావటంకోసం రాజీనామా పెట్టావు కాని నీమనసు నిజంగా మారలేదోయ్!' అన్నాడు రామసుబ్బయ్య.

'ఇన్నాళ్లకతను మళ్లీ ఇంటికి వస్తే... వచ్చినప్పటినుంచీ అతన్ని అలా మాటలంటారేం?' అన్నదివరలక్ష్మమ్మ, నారాయణ అత్తగారు.

'నే నేమన్నాను? నా ఆస్తినంతా మనం దోచుకుతిన్నామట! నామీదచూపె గౌరవ మిదేనా? తనపొలంలో పంటతాలూకుడబ్బు తనభార్యవద్దనే యుంది! వాడికేం తెలుసు? ఎంతసేపూ ఇంటినుంచి డబ్బు తీసుకెళ్లి తగలబెడదామన్న ఆలోచనేగాని, కుదురుగా ఒక ఉద్యోగం చేద్దామని ఉద్దేశ్యం లేదాయె! ఏదో తిరిగి నన్నాళ్లు కమ్యూనిస్టుపార్టీలో తిరిగాడు. అందులో మానుకొని జైలునుంచి బైటపడ్డాడు. ఇకనైనా సన్మార్గంలో పడి సంపాదనాపరుడైతే నాకు సంతోషంగా నుంటుంది' అన్నాడు రామసుబ్బయ్య.

'మీమాటలు నేను వినలేను. నే నిప్పుడే యీ యింటినుంచి వెళ్లిపోతాను!' అని నారాయణ కుర్చీలోనుంచి లేచాడు. అత్తగారు, భార్య, కుమారుడు దుఃఖవదనులై అతన్ని వెళ్ళవద్దని బ్రతిమాలారు. శకుంతల శోకభారంతో కన్నీరు గూడా కార్చింది. రామసుబ్బయ్యమాత్రము జాలిపడక ఆ రంగం నుంచి అవతలికి పోయాడు.

నారాయణను అత్తగారు, భార్యా, బ్రతిమాలారు: వాళ్లిద్దరూ ప్రాధేయపడి బ్రతిమాలుతుంటే అతని విప్లవహృదయంలో కనికరం ప్రభవించింది. తానింతకాలంనుంచీ జైల్లో నానాబాధలూ పడి యింటికి వచ్చాడు. తన కాస్తి వుంది. అందమైన భార్యవుంది. ఇల్లుంది. వాకిలుంది. పిల్లవాడున్నాడు. అతను లోలోపల ఆలోచించి తానుద్రేకంతో లేచిపోతాననడం అతనికి ఓవిధంగా మేలే చేసింది. అత్తగారు మామగారికంటేమంచిది.

'నాయనా! నీకు డబ్బు కావాలంటే మామయ్యచేత యిప్పించే బాధ్యత నాది!' అన్నది. ఆ మాటలు నారాయణకమృతపానంవలె వినిపించాయి. తనుడబ్బులేకుండా ఏంచేయగలడు? ఎక్కడికి పోగలడు? ధనికులైన మిత్రులంతా పట్టుదలతో జైళ్ళలోనే మ్రగ్గుతున్నారు. పార్టీమీద విశ్వాసం రవంతకూడా సడలించక. తానసలు జయిలునుంచి విడుదలైంది దేనికి? పార్టీకి రాజీనామా యిచ్చి, ఉన్నతోద్యోగులకు పూచీకత్తు వ్రాసిచ్చి బైటపడింది దేనికోసం?

ఇటువంటి ఆలోచనలతో అతని మనస్సు సముద్రమైంది. ఆ అలల నడుమ అతను చిక్కుకుని తననిర్ణయం మార్చుకుని, నీవూ, శకుంతల అంతగా ప్రాధేయపడి బ్రతిమాలుతున్నారు కాబట్టి ఇక్కడ ఒకవారం ఉండడానికే నిశ్చయించుకున్నాను. నాకెన్నో తొందరపను లున్నయి! ఆపనులగురించి మీకు చెబితే మీకర్థంకాదు బైటప్రపంచం తెలియని ధనాశాపరులకు నే నర్థంకావడం కష్టసాధ్యం! కూపస్థమండూకాలవలె యీ పల్లెటూరివాతావరణంలో ఏ విధముగాను దేశౌన్నత్యానికి సాయపడకుండా డబ్బులెక్కలు చూసుకుంటూ అదేదో ఘనకార్యమనుకొనేవాళ్ల మానవజన్మ పశుపక్ష్యాదులకంటె హీనం!' అన్నాడు నారాయణ. బైట అరుగుమీద కూర్చున్న రామసుబ్బయ్య కల్లుడు తన నుద్దేశించి అంటున్నమాటలు వినపడినయి. మౌనం దాల్చి వూరుకున్నాడు.

ఆరాత్రి నారాయణ భార్యతో ఏకాంతంగానుండగా పొలంలోడబ్బుగూర్చిఅడిగాడు. 'డబ్బంతా నీవద్దనే వుందన్నాడుమీనాన్న. ఎంత ఖర్చయింది? ఇంకెంత వుంది? నాకు అవసరంగా ఐయిదువందలు కావాలి. నేను బొంబాయి వెళ్తున్నాను. అక్కడ ఉద్యోగ ప్రయత్నం చేదామనుకుంటున్నాను!' అన్నాడు నారాయణ భార్యతో.

'మానాన్న మీతో అలా అన్నాడుగాని ఆ డబ్బు లెక్కలన్నీ ఆయనకే తెలుసుగాని ఆడదాన్ని నాకేం తెలుసు? ఆయన, పిల్లవాడి భవిష్యత్తు ఆలోచించి వాడి చదువు నిమిత్తం కొంత నిలువచేసి[illegible]చడం మంచిదన్నాడు నాతో...!' అన్నది శకుంతల. నారాయణకు కోపం వచ్చింది. 'మీనాన్న ఇంత అబద్ధాలకోరను కోలేదు. నా పొలం తాలూకు డబ్బు వాడుకోవడానికికూడా నాకు హక్కులేదన్నమాట! పిల్లవాడి చదువు నేనే చెప్పించుకుంటాను!' అన్నాడు నారాయణ.

(33-వ పేజీ చూడుడు)

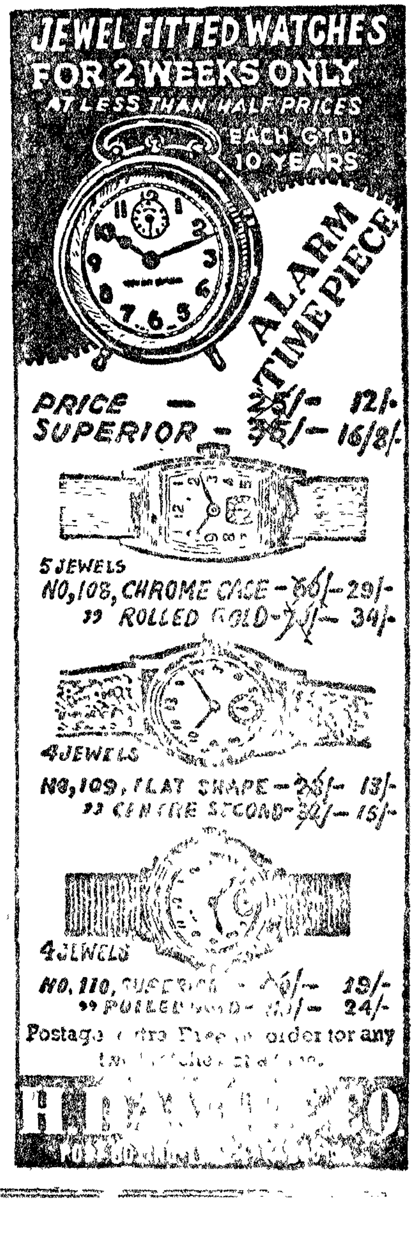

పంజర విముక్తి

(15 వ పేజీ తరువాయి)

'ఆపొలం నాపేర వ్రాస్తే బాగుంటుంది.. ఎందుకన్నానంటే, ప్రభుత్వంవాళ్ళు ఆ ఆస్తిని జప్తు చేయడానికి అవకాశం లేకుండాపోతుంది కదట! స్త్రీ ధనం జోలికి ప్రభుత్వం రాదట!' అన్నది శకుంతల. నారాయణకు భార్య మాటల్లోని గూఢార్థం బోధపడింది. 'నా పేర నున్న పొలంతోటూకు డబ్బే నేను వాడుకోవడానికి వీలుకానప్పుడు. అది నీ పేర పెడితే - ఇక నాకందులో కానీకూడా ఇవ్వడు మీనాన్న. నీవు మాట్లాడినమాటలు నీ స్వంతంకావు, మీ నాన్న చెప్పినవి. నా ఆస్తి ఎవరిపేరా రాయను. నేను రాజకీయాల నుండి విరమిస్తే - ఇంకా ప్రభుత్వం నాజోలికెందుకు వస్తుంది!' అన్నాడు నారాయణ.

'మీ రు రాజకీయాలను విడిచిపెట్టలేరన్నాడు మానాన్న! రాజకీయాలలో దిగినవాళ్ళు - నాటకాలవాళ్ళు - సంగీత పాటకులు - అదొక వ్యసనమై ఇంకోపని చేయలేరని మానాన్నకు నమ్మకం. ఆయనకు ప్రపంచానుభవము బాగావుంది!' అన్నది శకుంతల. 'నీ బొంద! నీ మనస్సంతా పాడుచేశాడు. నీలో విప్లవభావాలన్నీ రూపుమాపాడు. నీవు వీరపత్నిగా మాట్లాడుటంలేదు. వొట్టి పిరికిపంద వైనావు. నా శకుంతల గొప్ప విప్లవభావాలు గలదని నేను జైల్లో స్నేహితులకు కూడా చెప్పాను. నీవుకూడా జయిలుకు వస్తావనుకున్నాను. పెట్టుబడిదారు కూతురివి - నీవు జయిలుకెందుకు వస్తావు! హాయిగా పుట్టింట్లో కూచున్నావు. ఈ మాటల కేంగాని - మీ అమ్మతో చెప్పి ముందు అయిదు వంద లిమ్మని చెప్పు. లేదా - పొలం తాకట్టు పెట్టో - అమ్మివేసో డబ్బు తీసుకపోతాను. పొలం నాది!' అన్నాడు నారాయణ ఉద్రేకంతో

నారాయణ పార్టీలో చేరిన తొలి దినాలలో భార్యనుకూడా వెంట తీసుకవెళ్ళాలని ప్రయత్నించాడు. కాని శకుంతల తండ్రిమీద ఎక్కువ విశ్వాసం కలది కావటంవలన ఆ ప్రయత్నం సాగలేదు. శకుంతల తన భర్తభావాలు తండ్రికి తల్లికి చెప్పింది.

'ఏడి కప్పెవడిస్తాడు? కొడుకు మైనరు ఆస్తి అమ్మితే ఎవడూ కొనడు. కొడుక్కి సగంపొలం రాసిచ్చి భార్యకుకూడా జీవనోపాధి చూపించి మిగతాదిమాత్రం అమ్ముకోడానికి అతనికి వీలవుతుంది.' అన్నాడు రామసుబ్బయ్య భార్యతో కూతురు శకుంతలతో. నారాయణ గ్రామంలో అప్పుకోసం కొందరివెంట తిరిగాడు. కాని అతని ప్రవర్తన తెలిసినవారందరూ నిరాకరించారు. అప్పుపుట్టకపోయేసరికి పొలమే అమ్ముతానన్నాడు. రామసుబ్బయ్య ప్రాపకంవలన పొలానికి కూడా బేరంరాలేదు. నారాయణకు ప్రతిదినం అపల్లెటూరులో ఒకక్షణం యుగంగా గడుస్తోంది. భార్య నగలైనా అడిగి తీసుకుందామనుకుంటే, ఆ నగలన్నీ అమ్మి సొమ్ముచేసుకుని తండ్రివద్ద దాచుకుంది శకుంతల. పిల్లవాడిభవిష్యత్తుకూర్చి రామసుబ్బయ్య సలహాతోనే ఆపని జరిగింది. నారాయణ వచ్చి వారం దాటిపోయింది. ఎక్కడా అప్పుపుట్టలేదు. పొలంకొనడానికి ఎవడూ ముందుకురాలేదు. నారాయణ ఆశ్చర్యానికి అంతులేకపోయింది. ఇక మార్గాంతరంలేక అతను తగ్గి నడిగాడు. మీరైనా చెప్పి మామయ్యచేత నాకో అయిదువందలిప్పించండి. నే నవసరంగా బొంబాయి వెళ్ళాలి.' అన్నాడు

రామసుబ్బయ్య ఆమాటలు విని 'మిగిలిన మూడెకరాలు నీభార్యపేర రాసేస్తే, నీ విచ్చవలసిన వెయ్యిరూపాయల బాకీ రద్దుచేసి, నీవు కావాలంటున్న అయిదువందలు తీసుకుపోదువుగాని. దానితో ఆఖరు. ఇక నీవు ఈవూరురావడానికి నీకేం పని వుండదు. నిక్షేపంవంటిభార్య, పిల్లవాడిని విడిచి నీవు దేశసేవచేస్తూ ఆస్తినంతా పాడుచేస్తూంటే ఇక చూచివూరుకోడం నాకు భావ్యం కాదు!' అన్నాడు. నారాయణ డబ్బవసరం వలన పొలం భార్యపేరపెట్టి అయిదువందలు తీసుకోడానికి కృతనిశ్చయుడైనాడు. అతనికి మార్గాంతరం కన్పించలేదు.

ఆ విధంగా నారాయణచేత మూడెకరాల పొలం సర్వహక్కులతో శకుంతలపేర వ్రాయించి రిజిష్టరు చేయించి, వెయ్యిరూపాయల బాకీపోను అయిదువందలు రూపాయలు అల్లుడికిచ్చాడు మామగారు. ఆఅయిదు వందలు నారాయణకు 5 లక్షల రూపాయలుగా కనిపించినయి. అతడానందంతో ఆ డబ్బుతీసికొని ఆసాయంత్రం గ్రామం నుంచి బయలుదేరిపోతూ, భార్యతో 'మీ నాన్న బతికుండగా మళ్ళీ యీయింట్లో పాదం పెట్టితే ఒట్టు.' అరుణను

400, 741 మంది కాంగ్రెసులకు ఐక్యరాజ్య మిత్రకూటానికి అమెరికా నిర్ణయించింది. ఆ శాసనంమీద ఆన్యతోటను ప్రగాఢ దేవ్రాలు చేస్తున్నారు.

జాగ్రత్తగా పెంచి చక్కగా చదివించి పెద్దవాణ్ని చేసే బాధ్యత నీకు వప్పగిస్తున్నాను. నేను బ్రతికుంటే వగల కాపిస్తాను. నేను మరణిస్తే నా కోసం నీ వేమి విచారపడనక్కర లేదు. నా ఆశయాలూ, నీవు నీతండ్రి పక్షాన చేరినా కపకాశముచేసినందుకు నేను గర్విస్తాను. నేను దేశసేవలో మరణిస్తే నాకింకేం కావాలి!' అని దగ్గదకంఠంతో అన్నాడు. అత్తా, మామ ఆమాటలు విని పూరుకున్నారు. శకుంతల భర్తమాటలువిని అవి అంత్యసందేశంగా భావించి కళ్లనీళ్లు విడిచింది.

నారాయణ కుమారుణ్ణి ముద్దాడి, 'అరుణా! నీవైనా సన్మార్గవర్తుడివై, ఉద్యోగివై బాగా డబ్బు సంపాదించి మీ అమ్మని సుఖపెట్టు. నేను దురాత్ముణ్ణి. నా కోసం దిగులుపడకు. మీ అమ్మమ్మ, తాతా నీ యౌవ్వనంకోరి నిన్ను ఉచ్చదశకు తీసుకవస్తారు. నేను మరణించినా నీవు విచారపడనక్కరలేదు. స్వతండ్రి వీరుడై దేశంకోసం తన ప్రాణాలు ధైర్యసాహసాలతో విడిచినట్లుగా జ్ఞాపక ముంచుకో!' అన్నాడు.

ఆ మాటలు వినేసరికి వరలక్ష్మమ్మకుకూడా కంటినీరు స్రవించింది. నారాయణ వెళ్లిపోయాడు. ఆ సంధ్యాసమయారుణకాంతులు లితన్ని రక్తవీక్షణాలతో తిలకించాయి.

పదిరోజులు గడిచాయి. ఒకనాడు దినపత్రికలో ఇలా ప్రకటింపబడినది. 'వరంగల్ జిల్లాలో పోలీసులకు కమ్యూనిష్టులకూ సంఘర్షణ జరిగింది. అందులో పోలీసుల కాల్పులకు అరుగురు కమ్యూనిష్టులు మరణించారు. గనులలో ఇటీవల పార్టీనుంచీ రాజీనామా నిచ్చిన ప్రముఖకమ్యూనిష్టు నారాయణకూడా వున్నాడు!' అని.

ఆ పత్రికాప్రకటన చదివి శకుంతల శోకభారంతో కూలిపోయింది. రామసుబ్బయ్యగారుగ్రం ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయి - 'వాని కథ యిలా విషాదాంత మవుతుందని నాకు తెలుసు. వాడు విడుదలయింది యిందుకోసమే! అమ్మాయీ! నీ వేడవడం అనవసరం! వాడు నామీద కోపంతో తన మనుష్యుల్ని వెంటపెట్టుకుని వచ్చి నన్ను చంపుతాడని నేను భయపడని క్షణంలేదు. వాడు బ్రతికియుండీ, నీకుగాని నీకొడుక్కిగాని వుపయోగించేదిలేదు. చిన్నప్పటినుంచీ నావద్ద పెరిగినవాడికి చివరరోజుల్లో నామీద గౌరవమే లేకుండా పోయింది!' అన్నాడు.

'తాను చస్తానన్న జ్ఞానంతోనే పెళ్లానికీ కుమారుడికీ ఆఖరి వీడ్కోలిచ్చి మరీ పోయాడు!' అన్నది వరలక్ష్మమ్మ. గ్రామంలో చుట్టా లెందరో వచ్చి రామసుబ్బయ్యను, భార్యను, కూతురు శకుంతలను, పరామర్శించి వెళ్లారు. తన భర్త దేశంకోసం మరణించలేదని అజ్ఞానంవల్ల మరణించాడని శకుంతలకు తెలుసును. ఆమె తన కుమారుడిని చూచుకుంటూ జీవిస్తోంది.

అల్లరి పిల్ల

(30-వ పేజీ తరువాయి)

ఇంటికి రాగానే స్కూల్లో వింతలు, విశేషాలు, మేష్టర్ల బోధన ఆటలు, పాటలు-అంతా ఒక్కసారి చెప్పడానికి మొదలుపెట్టి చెప్పలేక ఒక్కొక్కటి జ్ఞాపకంవచ్చి చెప్పే వరకు ఇతర్లను ఓపికతో వినమని, తాను అలసిపోయేది. భోజనం అవడంతడవుగా, నిద్రాదేవత కళ్లముందు అడ్డంవల్ల, పక్కమీద బొర్ల పడుకొని నిద్రిస్తుంది. ఇప్పుడు అల్లరి, దుండగాలు చేయడం ఏమిటో మర్చిపోయి ఎవరైనా అల్లరిచేస్తే తాను విసుక్కుంటుంది. ఇంట్లో అందరు విస్తుపోతారు. సుభ ఇలా మారిపోవడం అందరికి ఆశ్చర్యం.

ప్రశేల్పూర్లో ఖిలాఫుల్ల స్వతిరేక ప్రదర్శనం. ఈప్రదర్శనంలో 50 వేల మంది సోమశిష్టులు పాల్గొన్నారు. ఈ ప్రదర్శన కారులు యువరాజకూ, కీర్తిశేషులైన అయన తల్లిదండ్రులకు జోహారులర్పిస్తూ వారి చిత్రాలను ఊరేగించారు.